

رابطه میان هوش هیجانی با جهت‌گیری ورزشی مردان ورزشکار در رشته‌های برخوردی و غیر برخوردی

علی اکبر حسین نژاد^{۱*}، سعید صادقی بروجردی^{**}، مهدی شهبازی^{***}

* کارشناس ارشد روانشناسی ورزش دانشگاه آزاد اسلامی کرج

** دانشیار دانشگاه کردستان

*** دانشیار دانشگاه تهران

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۳/۹/۲

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۵/۴/۱۲

چکیده

هدف پژوهش حاضر بررسی ارتباط میان هوش هیجانی با جهت‌گیری ورزشی در مردان ورزشکار رشته‌های برخوردی و غیربرخوردی بود. روش پژوهش توصیفی _ پیمایشی و جامعه آماری تحقیق، ۲۰۰ شرکت‌کننده رشته‌های برخوردی (هندبال، فوتسال، بسکتبال، کاراته، کونگ فو) و غیربرخوردی (تنیس روی میز، شطرنج، شنا، والیبال، ژیمناستیک) شهر سنندج بود که به‌طور تصادفی انتخاب شدند. شرکت‌کنندگان دو پرسشنامه هوش هیجانی لان و همکاران (۲۰۰۹) و پرسشنامه گیل و دیتز (۱۹۹۸) را تکمیل نمودند. و با استفاده از آزمون‌های آماری ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون چند متغیره و Z فیشر در سطح معناداری (سطح $p \leq 0/05$) تحلیل شد. نتایج تحلیل آماری همبستگی نشان داد ارتباط معناداری میان هوش هیجانی و مولفه‌های جهت‌گیری ورزشی در ورزشکاران برخوردی و غیربرخوردی، وجود دارد. هم چنین ارتباط میان هوش هیجانی و جهت‌گیری ورزشی در رشته‌های برخوردی و غیربرخوردی تفاوت معناداری ندارد. براساس یافته‌های تحقیق توصیه می‌شود به منظور موفقیت ورزشکاران برخوردی و غیربرخوردی، راهبردهای جهت‌گیری ورزشی به ورزشکاران آموزش داده شود.

واژه‌های کلیدی: هوش هیجانی، جهت‌گیری ورزشی، رشته‌های برخوردی، رشته‌های غیربرخوردی

مقدمه

قدرت و نفوذ هیجان‌های ذهنی تبیین جایگاه آن در فعالیت‌ها، رفتارها، حرکت‌ها و شخصیت انسانی موضوع مهمی در حوزه مطالعه‌های علمی- ورزشی است. در حوزه مطالعه‌های هوش نیز سیر مطالعه‌ها از هوش منطقی (که بر پایه شناخت استوار است) به سمت هوش هیجانی متمایل می‌شود. هوش هیجانی سعی در تشریح و تفسیر جایگاه هیجان‌ها و احساس‌ها در توانمندی‌های انسانی دارد (۱). از هوش تعاریف متفاوتی ارائه شده است که یکی از نزدیک‌ترین تعاریف به این مقاله هوش را مجموعه توانایی‌های شناختی می‌داند که امکان کسب دانش و یادگیری و چگونگی حل مشکلات را فراهم می‌سازد (۲). همچنین، هوش هیجانی شامل توانایی نظارت بر عواطف و احساسات خود و دیگران، تفاوت قائل شدن میان آنها و استفاده از این مفروضات برای هدایت فکر و عمل افراد است (۳)؛ بنابراین، هوش هیجانی، از جمله ویژگی‌های شخصیتی مهمی است که به نظر می‌رسد عملکرد ورزشکار را در شرایطی هم‌چون محیط‌های ورزشی، متاثر می‌سازد و مانع تأثیر عوامل مزاحم می‌شود. هوش هیجانی متغیری شخصیتی است که در ادبیات روان‌شناسی به واسطه استنباط‌های مختلف، خود را به شکل‌های گوناگون نشان می‌دهد (۴). گلمن^۱ (۱۹۹۸) معتقد است ۸۰ درصد موفقیت‌های افراد وابسته به هوش هیجانی و تنها ۲۰ درصد برگرفته از بهره هوشی است. از آن جا که یکی از حوزه‌های موفقیت فردی، موفقیت در عرصه ورزش است، مربیان بر لزوم موفقیت ورزشکاران تأکید می‌کنند، اما آیا تنها وجود ذهنی قوی و آشنایی با مهارت‌ها، موفقیت در ورزش را تضمین می‌کند؟ در سال‌های اخیر، پژوهشگران با گرایش به نظریه هوش هیجانی در صدد تعیین و پیش‌بینی موفقیت‌های ورزشی افراد ورزشکار هستند (۵). هیجان و چگونگی کنار آمدن افراد با آن، بخشی از شخصیت آدمی است که بر عملکرد فرد تأثیر می‌گذارد با این همه بسیاری از ورزشکاران به دلیل پیچیدگی حالت‌های هیجانی نمی‌دانند در کدام صفات قوی هستند و چه نقاط ضعفی دارند (۶). علاوه بر آن، یکی از مولفه‌های پژوهشی در زمینه موفقیت، در فعالیت‌ها و رقابت‌های ورزشی انگیزش ورزشکاران است که برخی از روان‌شناسان ورزش، ابعاد انگیزش ورزشکاران و شرکت‌کنندگان در فعالیت‌های ورزشی را با جهت‌گیری ورزشی^۲ و انگیزه‌های رقابت در فعالیت، و تمرین توصیف می‌کنند (۷). باومن^۳ (۲۰۰۱) جهت‌گیری ورزشی را میل به مسابقه یا تمایل به پیروزی تعریف کرده است که بر اساس آن ورزشکاران هدف‌هایی را در طول رقابت برمی‌گزینند و برای دستیابی به آن تلاش می‌کنند (۸). موضوع جهت‌گیری ورزشی به این مطلب اشاره دارد که میان افراد از لحاظ انگیزه برای شرکت در فعالیت‌های ورزشی تفاوت وجود دارد. شناخت عواملی همچون تفاوت رشته‌های ورزشی، سنی، جنسی و فرهنگی به برنامه‌ریزی موثر برای رفع نیازهای آنان کمک می‌کند. روان‌شناسان ورزشی معتقدند ورزشکاران نخبه و استثنایی به فعالیت برای پیروزی تمایل زیادی دارند. آنها از پیروزی لذت می‌برند و از شکست متنفرند. آنها مبارزه را دوست دارند و از حس رقابت‌طلبی قوی برخوردارند. این واقعیت به این نکته اشاره دارد که پیشگویی موفقیت آتی، برای افرادی امکان‌پذیر است که رقابت و پیروزی را دوست داشته و برای رسیدن به این پیروزی انگیزه‌های کافی دارند و برای این هدف تلاش زیادی به کار می‌برند (۹). جهت‌گیری ورزشی از سه مؤلفه رقابت‌طلبی^۴، تمایل به پیروزی^۵ و هدف‌گرایی^۶ تشکیل شده است. جهت‌گیری ورزشی و مؤلفه‌های آن از جمله عوامل اثرگذار بر عملکرد و شرکت در فعالیت‌های ورزشی به شمار می‌آیند. جهت‌گیری ورزشی به تلاش فرد برای غلبه بر یک مشکل، کسب مهارت، مانع و عملکرد بهتر نسبت به دیگران اشاره دارد؛ براین اساس، افراد بسیار رقابتی، موقعیت و شرایط ورزشی را به طور متفاوتی نسبت به افراد غیررقابتی تعبیر و تفسیر می‌کنند و نوع ادراک آنها از این شرایط رقابتی بر رفتار آنها تأثیر خواهد داشت (۱۰). تمایل به پیروزی، بازتابی از انتخاب‌ها و پاسخ‌های فرد در مدت یک فعالیت ورزشی است. ورزشکارانی که متمایل به پیروزی هستند، دوست دارند برنده شوند و از بازنده شدن در ورزش دوری می‌کنند (۷). هدف‌گرایی نیز که یکی از مؤلفه‌های جهت‌گیری ورزشی است بر عملکرد فردی تأکید دارد و در واقع بر اهداف شخصی در ورزش متمرکز است و موفقیت را نسبت به خود افراد ارزیابی می‌کند؛ همچنین، هدف‌گرایی به طور ضمنی به اهداف و تلاش‌های فرد برای به دست آوردن یک عملکرد معین اشاره می‌کند (۱۱).

چگونگی اجرای ورزشکاران علاوه بر سطح مهارت و میزان هوش هیجانی به انگیزه ورزشکاران نیز بستگی دارد (۱۲)؛ لذا، توجه به هوش هیجانی به عنوان یک ویژگی انسانی و نقش آن در موفقیت‌ها و شکست‌ها، کنترل هیجان‌ها و تکان‌ها و در نتیجه بروز و

1. Goleman
2. Orientation of Sports

3. Bowman
4. Competitiveness

5. Winning
6. Goal Orientation

ایجاد یک رفتار مناسب با موقعیت در فرد اهمیت فوق‌العاده‌ای دارد. داشتن مهارت هوش هیجانی می‌تواند نقش مهمی در استفاده درست و مناسب از راه‌کارهای جهت‌گیری ورزشی ورزشکار در مواجهه با مشکلات و جلوگیری از رفتارهای مخرب ایفا کند. با در نظر گرفتن تفاوت‌های رشته‌های ورزشی به‌ویژه رشته‌های برخوردی و غیربرخوردی در محیط برای گرفتن امتیاز و غلبه بر حریف و همین‌طور پیش‌بینی‌پذیر بودن یا غیرقابل پیش‌بینی بودن اجرای مهارت از سوی حریف در حین رقابت، دور از انتظار نیست؛ زیرا، ورزشکاران در مدت اجرای مهارت‌های مختلف در شرایط متفاوتی از نظر نیازهای تکلیف قرار می‌گیرند (۱۳). با توجه به مطالب گفته شده، محقق در پی پاسخ به پرسش‌های زیر است: آیا می‌توان از ابعاد هوش هیجانی ورزشی و جهت‌گیری ورزشی به‌عنوان متغیرهای پیش‌بین در جهت تبیین موفقیت ورزشکاران در ورزش‌های برخوردی و غیربرخوردی استفاده کرد؟ موفقیت در هر کدام از رشته‌های برخوردی و غیربرخوردی با چه ابعادی از هوش هیجانی ورزشی و جهت‌گیری ورزشی رابطه دارد؟ با توجه به اهمیت پرسش‌های ذکر شده هدف پژوهش حاضر بررسی ارتباط میان هوش هیجانی با جهت‌گیری ورزشی مردان ورزشکار در رشته‌های برخوردی و غیربرخوردی است.

در زمینه تحقیقات صورت گرفته، موناسیس و همکاران (۲۰۱۳) در بررسی خودانگیزی، حمایت ورزشی و جهت‌گیری ورزشی به این نتیجه دست یافتند که، جنسیت و نوع ورزش (تیمی و انفرادی) بر جهت‌گیری ورزشی اثر مستقیم دارد (۱۴). الیاسی، صادقی و صلاحیان (۲۰۱۱) به بررسی رابطه هوش هیجانی و جهت‌گیری در میان ورزشکاران رشته‌های تیمی و انفرادی پرداختند. آن‌ها یافتند که رابطه مثبت و معناداری میان هوش هیجانی و جهت‌گیری و همچنین رابطه معناداری میان بُعد رقابتی و هدف‌گزینی با هوش هیجانی وجود دارد، اما رابطه معناداری میان بردگرای و هوش هیجانی در میان ورزشکاران رشته‌های تیمی و انفرادی نیست (۱۵). دیپالو^۲ (۲۰۱۳) در بررسی خودانگیزی، حمایت ورزشی و جهت‌گیری ورزشی به این نتیجه دست یافت که، جنسیت و نوع ورزش (تیمی و انفرادی) بر جهت‌گیری ورزشی اثر مستقیم دارد (۱۶). ابوالقاسمی، کیامرثی و سهرابی (۱۳۹۲) در پژوهشی رابطه جهت‌گیری هدف، خودکارآمدی و هیجان‌های مثبت و منفی را با عملکرد ورزشی و رضایت از زندگی در شوکاران دختر بررسی کردند. آن‌ها یافتند که میان جهت‌گیری هدف و خودکارآمدی با عملکرد ورزشی همبستگی مثبتی وجود دارد (۱۷). ساکلوفسکه و همکاران (۲۰۰۷) در یک تحقیق زمینه‌ای با عنوان «رابطه میان هوش هیجانی، شخصیت و تمرینات ورزشی» نتیجه‌گیری کردند: هوش هیجانی پیش‌بین روابط میان شخصیت و رفتار در تمرین ورزشی است؛ همچنین، افراد با هوش هیجانی بالا قابلیت بیش‌تری برای تنظیم حالات روانی خود دارند (۱۸).

در مطالعات ورزشی به نیازهایی که الزامات و مطالبات رشته‌های مختلف ورزشی به ورزشکار تحمیل می‌کند و چگونگی تبیین تفاوت‌های رشته‌های ورزشی از نظر ویژگی‌های سطح برخورد و مهارت در رشته‌های متفاوت کم‌تر توجه شده است؛ در این میان، شواهد بسیاری ثابت می‌کنند افرادی که مهارت هیجانی دارند، کسانی هستند که احساس خود را به‌خوبی می‌شناسد و هدایت می‌کنند و احساس‌های دیگران را نیز درک و به نحوه اثربخشی با آن برخورد می‌کنند. از این رو محقق احتمال می‌دهد که هوش هیجانی عاملی مداخله‌گر و موثر در محیط‌های ورزشی است که برخی از تکالیف ورزشکار را ملزم به اتخاذ تصمیمات سریع در جهت واکنش به این نیازها می‌کند، از این رو، ابعاد جهت‌گیری ورزشی و هوش هیجانی رابطه نزدیکی با شناسایی انگیزه‌های مختلف رقابتی ورزشکاران و جهت‌دهی صحیح ورزشی و بهبود عملکرد ورزشکاران در محیط‌های ورزشی که از نظر سطح برخورد تفاوت دارند، اهمیت دارد و مطمئناً محیط و رشته ورزشی عاملی موثر در موفقیت یا شکست است. هدف این پژوهش را این گونه می‌توان قلمداد کرد که هوش هیجانی با جهت‌گیری ورزشی مردان ورزشکار در رشته‌های برخوردی و غیربرخوردی ارتباط دارد.

روش تحقیق

روش تحقیق در این پژوهش توصیفی از نوع همبستگی است. جامعه آماری این تحقیق را ورزشکاران رشته‌های برخوردی (هندبال، کونگ‌فو، کاراته، فوتسال و بسکتبال) و غیربرخوردی (تنیس روی میز، شطرنج، شنا، والیبال، ژیمناستیک) شهرستان سمنان در سال ۱۳۹۳ با دامنه سنی ۱۸ تا ۳۰ سال تشکیل دادند، که به مدت پنج سال در این رشته ورزشی فعالیت کردند. در هر رشته از ۲۰ نفر به صورت تصادفی نظر خواهی به عمل آمد و در مجموع اطلاعات حاصل از ۲۰۰ شرکت‌کننده مورد تجزیه و تحلیل شد.

به منظور گردآوری اطلاعات از دو پرسش‌نامه مجزا استفاده شد. اولین پرسش‌نامه مربوط به هوش هیجانی لان و همکاران^۱ (۲۰۰۹) بود که شش عامل ارزیابی احساسات خود، ارزیابی احساسات دیگران، خود تنظیمی، مهارت‌های اجتماعی، به‌کارگیری عواطف و خوش بینی را می‌سنجد و حاوی ۳۳ سوال پنج‌گزینه‌ای، براساس طیف لیکرت سنجیده شد (۱۹). که روایی و پایایی آن در کشور ما نیز از سوی عیدی و همکاران در سال ۱۳۹۲ (۰/۸۰) بدست آمد (۲۰). بخش دوم، پرسشنامه استاندارد جهت‌گیری ورزشی گیل و دیترا^۲ (۱۹۹۸) که شامل ۲۵ سوال و سه مولفه رقابت طلبی، برد گرایی و هدف چینی را بر روی مقیاس پنج درجه‌ای لیکرت سنجیده شد (۲۱). که روایی و پایایی آن در کشور ما نیز از سوی بهرام و همکاران در سال ۱۳۸۲ (۰/۸۹۰) به‌دست آمد (۹). روایی صوری و محتوایی ابزار این پژوهش، براساس نظر و راهنمایی استادان صاحب‌نظر و اهل فن تأیید شد. پایایی ابزار نیز در یک مطالعه راهنما با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ برای پرسشنامه‌های هوش هیجانی برابر با $\alpha=0/90$ و جهت‌گیری ورزشی برابر با $\alpha=0/91$ به دست آمد. در ادامه اطلاعات به دست آمده و با استفاده از آمار توصیفی و کولموگروف - اسمیرنوف ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون چند متغیره و Z فیشر در سطح $p \leq 0/05$ تجزیه و تحلیل شد.

نتایج و یافته‌های تحقیق

نتایج جدول ۱، نشان می‌دهد میان هوش هیجانی و جهت‌گیری ورزشی در ورزشکاران رشته‌های برخوردی و غیربرخوردی رابطه معناداری وجود دارد. همچنین ضریب تعیین محاسبه شده نشان می‌دهد که ۰/۰۵۲۹ از جهت‌گیری ورزشی ورزشکاران در رشته‌های برخوردی با هوش هیجانی تبیین می‌گردد. همچنین ضریب تعیین محاسبه شده نشان می‌دهد که ۰/۰۶۲۵ از جهت‌گیری ورزشی ورزشکاران در رشته‌های غیربرخوردی با هوش هیجانی تبیین می‌گردد.

جدول ۱، رابطه میان هوش هیجانی و جهت‌گیری ورزشی ورزشکاران رشته‌های برخوردی و غیربرخوردی

هوش هیجانی		متغیر	
ضریب تعیین	سطح معناداری	ضریب همبستگی	جهت‌گیری ورزشی
۰/۰۵۲۹	۰/۰۱۹	۰/۲۳	رشته‌های برخوردی
۰/۰۶۲۵	۰/۰۱۰	۰/۲۵	رشته‌های غیر برخوردی

با توجه به جدول ۲، میان هوش هیجانی و خرده‌مقیاس‌های جهت‌گیری ورزشی در ورزشکاران رشته‌های برخوردی رابطه معناداری وجود دارد که ۰/۰۵۷۶ از بُعد رقابتی و ۰/۰۷۲۹ از تمایل به پیروزی و ۰/۰۵۲۹ از هدف‌گزینی ورزشکاران در رشته‌های برخوردی با هوش هیجانی تبیین می‌گردد.

جدول ۲، ارتباط میان هوش هیجانی و خرده‌مقیاس‌های جهت‌گیری ورزشی در ورزشکاران رشته‌های برخوردی

هوش هیجانی			متغیر
ضریب تعیین	سطح معناداری	ضریب همبستگی	
۰/۰۵۷۶	۰/۰۱۶	۰/۲۴	بعد رقابتی
۰/۰۷۲۹	۰/۰۰۵	۰/۲۷	تمایل به پیروزی
۰/۰۵۲۹	۰/۰۲۰	۰/۲۳	هدف‌گزینی

با توجه به نتایج جدول ۳، میان هوش هیجانی و خرده‌مقیاس‌های جهت‌گیری ورزشی در ورزشکاران رشته‌های غیربرخوردی رابطه معناداری وجود دارد که ۰/۰۵۷۶ از بُعد رقابتی و ۰/۰۳۲۴ از تمایل به پیروزی و ۰/۰۸۲۹ از هدف‌گزینی ورزشکاران در رشته‌های برخوردی با هوش هیجانی تبیین می‌گردد.

جدول ۳، ارتباط بین هوش هیجانی و خرده‌مقیاس‌های جهت‌گیری ورزشی در ورزشکاران رشته‌های غیر برخوردی

هوش هیجانی			متغیر
ضریب تعیین	سطح معناداری	ضریب همبستگی	
۰/۰۵۷۶	۰/۰۱۵	۰/۲۴	بعد رقابتی
۰/۰۳۲۴	۰/۰۶۲	۰/۱۸	تمایل به پیروزی
۰/۰۸۲۹	۰/۰۸۲	۰/۱۷	هدف‌گزینی

نتایج جدول ۴ و مقدار ضریب همبستگی چندگانه مدل ۱ نشان می‌دهد که میان مولفه‌های هوش هیجانی و بُعد رقابتی ورزشکاران رشته‌های برخوردی ارتباط معنادار وجود دارد. از طرفی مقدار ضریب تعیین تعدیل شده ($R^2 \text{ adj} = ۰/۱۰$) نشان می‌دهد که ۰/۱۰ از کل تغییرات بُعد رقابتی ورزشکاران رشته‌های برخوردی را شش مولفه هوش هیجانی پیش‌بینی می‌کنند. و همچنین مقدار ضریب همبستگی چندگانه مدل ۲ نشان می‌دهد که میان مولفه‌های هوش هیجانی و تمایل به پیروزی ورزشکاران رشته‌های برخوردی رابطه معنادار وجود ندارد؛ از سوی، مقدار ضریب تعیین تعدیل شده ($R^2 \text{ adj} = ۰/۰۱۶$) نشان می‌دهد که ۰/۰۱۶ از کل تغییرات تمایل به پیروزی ورزشکاران رشته‌های برخوردی را شش مولفه هوش هیجانی پیش‌بینی می‌کند و همچنین مقدار ضریب همبستگی چندگانه مدل ۳ نشان می‌دهد که میان مولفه‌های هوش هیجانی و هدف‌گزینی ورزشکاران رشته‌های برخوردی ارتباط معنادار وجود ندارد؛ از سوی دیگر، مقدار ضریب تعیین تعدیل شده ($R^2 \text{ adj} = ۰/۰۱۴$) نشان می‌دهد که ۰/۰۱۴ از کل تغییرات هدف‌گزینی ورزشکاران رشته‌های برخوردی را شش مولفه هوش هیجانی پیش‌بینی می‌کنند.

جدول ۴، تأثیر مولفه‌های هوش هیجانی بر پیش‌بینی کننده ابعاد جهت‌گیری ورزشی ورزشکاران رشته‌های برخوردی

خلاصه مدل					
مدل	ضریب همبستگی چندگانه	R 2 ضریب تعیین	R ² adj ضریب تعیین تعدیل شده	خطای استاندارد برآورد	سطح معناداری
۱	۰/۳۹	۰/۱۵	۰/۱۰	۰/۵۹۸	۰/۰۱۲
۲	۰/۲۷	۰/۰۷	۰/۰۱۶	۰/۶۷۳	۰/۲۷۷
۳	۰/۲۷	۰/۰۷	۰/۰۱۴	۰/۷۴۲	۰/۲۹۵

نتایج جدول ۵ و مقدار ضریب همبستگی چندگانه مدل ۱ نشان می‌دهد که بین مولفه‌های هوش هیجانی و بُعد رقابتی ورزشکاران رشته‌های غیربرخوردی ارتباط معنادار وجود دارد؛ از سوی دیگر، مقدار ضریب تعیین تعدیل شده ($R^2 \text{ adj} = ۰/۱۰$) نشان می‌دهد که ۰/۱۰ از کل تغییرات بُعد رقابتی ورزشکاران رشته‌های غیربرخوردی را شش مولفه هوش هیجانی پیش‌بینی می‌کند؛ همچنین،

نتایج و مدل ۲ مقدار ضریب همبستگی چندگانه نشان می‌دهد که بین مولفه‌های هوش هیجانی و تمایل به پیروزی ورزشکاران رشته‌های غیربرخوردی رابطه معنادار وجود ندارد؛ از سوی دیگر، مقدار ضریب تعیین تعدیل شده ($R^2 \text{ adj} = 0/028$) نشان می‌دهد که $0/028$ از کل تغییرات تمایل به پیروزی ورزشکاران رشته‌های برخوردی را شش مولفه هوش هیجانی پیش‌بینی می‌کند. همچنین نتایج جدول و مدل ۳ مقدار ضریب همبستگی چندگانه نشان می‌دهد که میان مولفه‌های هوش هیجانی و هدف‌گزینی ورزشکاران رشته‌های غیربرخوردی ارتباط معنادار وجود ندارد؛ از سوی دیگر، مقدار ضریب تعیین تعدیل شده ($R^2 \text{ adj} = 0/034$) نشان می‌دهد که $0/034$ از کل تغییرات هدف‌گزینی ورزشکاران رشته‌های برخوردی را شش مولفه هوش هیجانی پیش‌بینی می‌کند.

جدول ۵، تأثیر مولفه‌های هوش هیجانی بر پیش‌بینی کننده ابعاد جهت‌گیری ورزشی ورزشکاران رشته‌های غیربرخوردی

خلاصه مدل					
مدل	ضریب همبستگی چندگانه	R ² ضریب تعیین	R ² adj ضریب تعیین تعدیل شده	خطای استاندارد برآورد	سطح معناداری
۱	۰/۳۶	۰/۱۳	۰/۱۰	۰/۵۹۸	۰/۰۳۷
۲	۰/۲۹	۰/۰۸	۰/۰۲۸	۰/۶۳۱	۰/۱۹۸
۳	۰/۳۰	۰/۰۹	۰/۰۳۴	۰/۷۲۵	۰/۱۶۰

با توجه به نتایج جدول ۶، مقدار Z فیشر محاسبه شده نشان می‌دهد بین ضریب همبستگی هوش هیجانی و جهت‌گیری ورزشی در رشته‌های برخوردی و غیربرخوردی تفاوت معنادار وجود ندارد.

جدول ۶، تفاوت میان رابطه هوش هیجانی و جهت‌گیری ورزشی در رشته‌های برخوردی و غیربرخوردی

رشته‌های	تعداد نمونه	ضریب همبستگی	Z Fisher	Z جدول
برخوردی	۱۰۰	۰/۲۵	۰/۵۱	۱/۹۶
غیر برخوردی	۱۰۰	۰/۲۳		

نتیجه‌گیری

هدف از مطالعه حاضر بررسی رابطه هوش هیجانی و جهت‌گیری ورزشی ورزشکاران رشته‌های برخوردی و غیربرخوردی بود. نتایج نشان داد میان هوش هیجانی و جهت‌گیری ورزشی ورزشکاران رشته‌های برخوردی و غیربرخوردی رابطه معناداری وجود دارد؛ بنابراین، تغییرات جهت‌گیری ورزشی با هوش هیجانی و مولفه‌های آن را پیش‌بینی می‌شود. بر اساس نتایج تحقیق، آزمون ضریب همبستگی پیرسون نشان داد که، هوش هیجانی و جهت‌گیری ورزشی ورزشکاران رشته‌های برخوردی و غیربرخوردی رابطه مستقیم معناداری دارد. یافته‌ها گویای این مطلب است که هر چه ورزشکار در درک، شناسایی، تنظیم و ابزار دقیق هیجان‌ها توانا تر باشد، عادت‌های فکری در اختیار خواهد داشت که وی را کارآمدتر می‌کند؛ همچنین، مربیان و بازیکنان با بهبود مهارت هوش هیجانی در ورزشکاران می‌توانند محیط ورزشی پر بازدهی را ایجاد کنند (۲۲). گلمن (۱۹۹۷) هوش هیجانی را به مثابه یکی از توانمندی‌هایی تعریف کرد که با موفقیت در زندگی رابطه دارد (۲۳). این یافته‌ها با نتایج تحقیق موناسیس و همکاران (۲۰۱۳) و الیاسی و همکاران (۲۰۱۱) هم‌خوانی دارد. ممکن است این رابطه به این دلیل باشد که افرادی که از هوش هیجانی بیش‌تری برخوردارند، با انرژی بیش‌تری عملکرد خود را برای رسیدن به هدف دنبال می‌کنند.

بر اساس نتایج تحقیق، میان هوش هیجانی و خرده‌مقیاس‌های جهت‌گیری ورزشی در ورزشکاران رشته‌های برخورداری رابطه معناداری وجود دارد که تمایل به پیروزی و رقابت‌طلبی و هدف‌گزینی به ترتیب انتخاب غالب ورزشکاران است. در واقع تمایل به پیروزی، اشتیاق فرد برای پیروزی با مقایسه‌های میان فردی است و می‌توان گفت ورزشکارانی که تمایل به پیروزی هستند، دوست دارند برنده شوند و از بازنده شدن در ورزش دوری می‌کنند، آنها موفقیت را نسبت به دیگران ارزیابی می‌کنند. و در نتیجه تأثیرات روان شناختی ورزشی زیان‌باری را به همراه خواهد داشت (۲۴). نتیجه به دست آمده در این پژوهش تا حدود زیادی با نتایج رضانی‌نژاد و همکاران (۱۳۸۳) و نوربخش، مزارعی (۱۳۸۵) که نشان دادند میان جهت‌گیری ورزشی مردان و زنان ورزشکار تفاوت معنی‌داری وجود ندارد، مغایر است. این عدم هماهنگی احتمالاً به دلیل تفاوت سطح ورزشکاران است و جامعه آماری این تحقیق، رشته‌های برخوردار و غیربرخوردی که شامل ترکیبی از رشته‌های گروهی و انفرادی بود که ممکن است یکی از عوامل اثرگذار بر این نتایج باشد. نتایج به دست آمده این تحقیق و با تحقیقات سید عامری و همکاران (۱۳۹۱) و ابوالقاسمی و همکاران (۱۳۹۲) هم‌خوان است. دلیل این همخوانی ممکن است این باشد که افراد با هوش هیجانی بالا شخصیت مبتکر و خلاق دارند، که از چیره شدن بر مشکلات لذت برند و معطوف به اهداف عمل کرده و در رسیدن به اهداف ورزشی به همه عوامل توجه می‌کنند و احتمال این که نتیجه تحقیق حاضر نیز متأثر از این عامل باشد، وجود دارد.

بر اساس نتایج تحقیق، میان هوش هیجانی و خرده‌مقیاس‌های جهت‌گیری ورزشی در ورزشکاران رشته‌های غیربرخوردی رابطه معناداری وجود دارد که رقابت‌طلبی و تمایل به پیروزی و هدف‌گزینی به ترتیب انتخاب غالب ورزشکاران است. افراد بر اساس جهت‌گیری ورزشی که اتخاذ می‌کنند، با دلایل متفاوتی در فعالیت‌های ورزشی و جسمانی درگیر شده و با روش‌های گوناگون در موقعیت‌های مختلف برانگیخته می‌شود (۱۲). که با تحقیقات رضانی‌نژاد و همکاران (۱۳۸۳) و الیاسی و همکاران (۲۰۱۱) و فولادیان و همکاران (۱۳۸۷) هم‌خوان نیست یکی از دلایل این تناقض یافته‌ها، ممکن است تفاوت در دامنه سنی و میزان مهارت نمونه‌ها و رشته‌های ورزشی و سطح رقابت و فرهنگ حاکم در تیم و مربی و هم تیم‌ها باشد؛ به این ترتیب که، وقتی محیط حاوی رقابت میان فردی، ارزشیابی اجتماعی، بازخورد و ارزیابی هنجاری باشد، اهداف خودگرایی بیش‌تر است بر عکس اگر شرایط تاکید بر یادگیری، تسلط بر مهارت فردی و اهمیت دادن صرف به تلاش باشد، اهمیت تکلیف‌گرایی بیش‌تر غالب خواهد بود (۲۸).

بر اساس نتایج تحقیق، تأثیر مولفه‌های هوش هیجانی بر پیش‌بینی‌کننده ابعاد جهت‌گیری ورزشی در ورزشکاران رشته‌های برخورداری رابطه معناداری میان رقابت‌طلبی با هوش هیجانی وجود دارد، اما میان تمایل به پیروزی و هدف‌گزینی با هوش هیجانی رابطه معناداری نیست. گیل معتقد است که نمرات رقابت‌طلبی یک تمیزدهنده قوی میان شرکت‌کنندگان در ورزش رقابتی و غیررقابتی ورزشکاران است (۲۹)؛ زیرا، در تصدیق این ادعا موناسیس و همکاران (۲۰۱۳) به این نتیجه دست یافتند که جنسیت و نوع ورزش مستقیماً بر جهت‌گیری اثرگذار می‌باشد (۱۴)؛ همچنین، نتایج تحقیق الیاسی و همکاران (۲۰۱۱) نشان داد که هوش هیجانی با مولفه رقابت‌طلبی ارتباط معناداری دارد. به نظر می‌رسد عواطف و احساسات و هوش هیجانی کاربردهای بسیار مهمی در امور عمومی به ویژه ورزش و انتخاب الویت‌ها و ورزشکاران دارد. در این میان توانایی شناخت نیازهای ورزشکاران برای شرکت در فعالیت‌های ورزشی و مهارت‌ها متفاوت است که مخصوصاً اگر ویژگی‌های شخصیتی هر فرد از عوامل موثر در حس رقابت‌طلبی می‌باشد.

بر اساس نتایج تحقیق، تأثیر مولفه‌های هوش هیجانی بر پیش‌بینی‌کننده ابعاد جهت‌گیری ورزشی در ورزشکاران رشته‌های غیربرخوردی رابطه معناداری میان رقابت‌طلبی با هوش هیجانی دارد اما میان تمایل به پیروزی و هدف‌گزینی با هوش هیجانی رابطه معناداری نیست. در تحلیل این یافته می‌توان گفت، موضوع جهت‌گیری ورزشی به این مطلب اشاره دارد که افراد از لحاظ انگیزه برای شرکت در فعالیت‌های ورزشی متفاوتند و شناخت عواملی همچون تفاوت رشته‌های ورزشی، سنی، جنسی و فرهنگی به برنامه‌ریزی موثر برای رفع نیازهای آنان کمک خواهد کرد. روان‌شناسان ورزشی معتقدند ورزشکاران نخبه و استثنایی به فعالیت برای پیروزی تمایل زیادی دارند. آنها از پیروزی لذت می‌برند و از شکست متنفرند. آنها مبارزه را دوست دارند و از حس رقابت‌طلبی قوی برخوردارند. این واقعیت به این نکته اشاره دارد که پیشگویی موفقیت آتی، برای افراد امکان‌پذیر است که رقابت و پیروزی را دوست دارند و برای رسیدن به این پیروزی انگیزه‌های کافی دارند و برای این هدف تلاش زیادی به کار می‌برند (۹)؛

همچنین، برخی از روان‌شناسان ورزشی، متخصصین و مربیان ورزش معتقدند که ورزشکاران استثنائی تمایل زیادی به فعالیت برای پیروزی دارند. آن‌ها از پیروزی لذت برده و از شکست متنفرند. همچنین ورزشکاران مستعد، مبارزه را دوست داشته و اغلب در بیش از یک رشته رقابت می‌کنند و از حس رقابت‌جویی بالایی برخوردارند (۳۰).

بر اساس نتایج تحقیق، تفاوت میان رابطه هوش هیجانی و جهت‌گیری ورزشی در رشته‌های برخوردی و غیربرخوردی مقدار Z فیشر محاسبه شده نشان می‌دهد میان ضریب همبستگی هوش هیجانی و جهت‌گیری ورزشی در رشته‌های برخوردی و غیربرخوردی تفاوت معناداری وجود ندارد. راهبردهای جهت‌گیری ورزشی ورزشکاران در محیط ورزشی بر اساس بردگرای، رقابت‌طلبی و هدف‌گزینی نشان از ویژگی‌های شخصیتی، روانی و عوامل محیطی، فرهنگی و انتظارات مربی و والدین و هم‌تیمی‌ها می‌توان نام برد در این میان هوش هیجانی، از جمله ویژگی‌های شخصیتی است که عملکرد ورزشکار بر اساس عواطف و احساسات خود و دیگران می‌سازد؛ لذا، با توجه به تاثیر هوش هیجانی با جهت‌گیری ورزشی از متغیرهای مذکور می‌توان به عنوان عاملی در تعیین رشته ورزشی مناسب برای نوجوانان و جوانان، و انتخاب ورزشکار مناسب برای شرکت در مسابقات و عاملی جهت تعیین افراد جهت‌گزينش یا ورود به تیم‌های ملی و باشگاهی برای مربیان باشد.

در پایان پیشنهاد می‌شود با آموزش و شناسایی ابعاد جهت‌گیری ورزشی و مولفه‌های آن که رابطه نزدیکی با هوش هیجانی، در جهت‌دهی صحیح ورزشی و بهبود عملکرد ورزشکاران دارد، می‌توان تمایل و آمادگی افراد را برای شرکت در رقابت‌ها و فعالیت‌های ورزشی مشخص و جهت‌دهی کرد.

منابع

۱. مختاری پور، مرضیه. سیادت، سید علی، امیری، شعله. (۱۳۸۵). بررسی رابطه بین هوش هیجانی و تئوری‌های رهبری. پژوهش‌نامه علوم انسانی و اجتماعی. شماره ۲۱: ۳۹-۵۶.
۲. آقا یاری، سیروس. شریفی در آمدی، پرویز. (۱۳۸۵). هوش هیجانی. انتشارات سپاهان. صص ۳۶-۳۸.
۳. شعبانی بهارغلامرضا، عرفانی، نصراله عزیز احمدرضا. (۱۳۹۲) پیش‌بینی اثر بخشی سازمانی بر اساس هوش هیجانی مدیران ورزشی استان لرستان، پژوهش‌های کاربردی در مدیریت ورزشی، شماره ۴، صص ۹۸-۹۳.
4. Anshel. M. & Williams, H. (2000). "Coping style following acute stress in competitive sports", *The Journal of Social Psychology*, 140, 751-773.
5. Goleman, D. (1998). *Working with emotional intelligence*: Random House LLC.
6. Crabbe. R. C (2007), *Emotions in sports*, Thesis submitted to the faculty of the Polytechnic Institute and state university in partial fulfillment of the requirements for the Degree of Master, science business, administration, NN:502-515.
7. Gill, D. L. (2000). *Psychological dynamics of sport and exercise*: Human Kinetics.
8. Bowman, M., Flower, N., Machuga, J., Morris, M., Pasternak, A., & Raudenbush, B. (2001). *Motivational differences between group and individual athletic teams participating in intercollegiate and intramural sports*. Paper presented at the *Journal of Sport & Exercise Psychology*.
۹. بهرام، عباسی. شفیع زاده، محسن. خلجی، حسن. صنعتکاران، افسانه. (۱۳۸۲). "تعیین اعتبار و پایایی پرسشنامه و ورزش‌گرایی" پژوهشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی.
10. Meece, J.L, Blumenfeld, P.C., & Hoyle, R.H. (1988). "Students' goal orientation and cognitive engagement in classroom activities". *Journal of Educational Psychology*, 80(4); PP: 514-523.
11. Elizabeth Daniels. (2005). "The relation between sport orientation and athletic identity among adolescent girl and boy athletes". Department of psychology T University of California.
۱۲. محی‌الدین بناب، مهدی. روان‌شناسی انگیزش و هیجان، نشر دانا، تهران، چاپ اول، ۱۳۷۴.
13. Gould D, Udry E. (199۴) *Psychological skills for enhancing performance: Arousal regulation strategies*. *Medicine & Science in Sports & Exercise*; 26: 478-85.
14. Monacis, L., Estrada, O., Sinatra, M., Tanucci, G., & de Palo, V. (2013). *Self-determined Motivation, Sportpersonship, and Sport Orientation: A Mediatlional Analysis*. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 89, pp: 461-467.
15. Ilyasi, G., Sedagati, P., & Salehian, M. H. (2011). *Relationship between the Sport Orientation and Emotional Intelligence among Team and Individual Athletes*. *Annals of Biological Research*, 2(4), pp: 476-481.
16. G., & de Palo, V. (2013). *Self-determined Motivation, Sport spersonship, and Sport Orientation: A Mediatlional Analysis*. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 89, 461-467.
۱۷. ابوالقاسمی، عباس. کیامرتی، آذر. سهرابی، زهرا. (۱۳۹۲). "ارتباط جهت‌گیری هدف، خودکارآمدی و هیجان‌های مثبت و منفی با عملکرد ورزشی و رضایت از زندگی در ووشوکاران دختر". *مطالعات روان‌شناسی ورزشی*، شماره ۴، صص ۳۸-۲۵.

18. Saklofsked, h, Austin, E.J. & Minski, P.S. (2005). factors and validity of a trait emotional in telligence measures. *Personality and individual differences*.34:1091_1100.
19. Lane, A.M.; Meyer, B.; Tracey, J.; Devonport, T.; Kevin, A.; Davies, K.A.; The lwsell, R.; Gill, G.; Diehl, C.; Wilson, M.; Weston, N. (2009). "Validity of the emotional intelligence scale for use in sport". *Journal of Sports Science and Medicine*, 8: 289-295.
۲۰. عیدی، حسین. عباسی، همایون. بخش جناری، امین. فدایی، معصومه. (۱۳۹۲). تحلیل عاملی تاییدی پرسشنامه هوش هیجانی در ورزش. فصلنامه پژوهش های کاربردی در مدیریت ورزشی_ دوره ۲، شماره ۲(۵پیاپی)، تابستان ۱۳۹۲، صص ۱۵۰-۱۳۹.
21. Deeter, & Gill. (1988). "The relationship of competitiveness and achievement orientation to participation in sport actives". *Journal of Sport & exercise psychology (JSEP)*, 10(2); PP: 139-150.
22. Mayer, B & Fletcher, T (2007), Emotional Intelligence: A theoretical overview and Implications for research and professional practice in sport psychology, *Journal of applied sport psychology*, volume19, Number, January 2007, pp: 115.
23. Coleman, D. (1997). *Emotional intelligence: Why it can matter more than IQ*. New York: Bantam Books.
24. Daniel R. Czech, et al. (2005). "An exploratory investigation of optimism, pessimism and sport orientation among NCAA division I college athletes". *International Sports Journal / summer*.
۲۵. رمضانی نژاد، رحیم. صادقی، عباس. افقی، نادر. خالقی آراتی، حسین. (۱۳۸۴). مقایسه جهت گیری ورزشی دانشجویان ورزشکار دانشگاه گیلان. "نشریه حرکت، شماره ۳۰-۸
۲۶. نوربخش، پرویش. مزارعی، ابراهیم. (۱۳۸۵). مقایسه انگیزش شرکت دانش آموزان و دانشجویان پسر ورزشکار در فعالیتهای ورزشی و رابطه آن با هدف گرایی ورزشی آنان. *فصلنامه المپیک*. سال چهاردهم - شماره ۲ پیاپی (۳۴) صص ۴۴-۳۱.
۲۷. فولادیان، جواد. سهرابی، مهدی. عطازاده حسینی، سید رضا. (۱۳۸۸). ارتباط انگیزه مشارکت ورزشی با سو گیری ورزشی دانشجویان ورزشکار. *فصلنامه المپیک*. سال هفدهم - شماره ۴۰ پیاپی (۴۴) ص ۴۹-۳۷.
۲۸. بول، استیفن جی. (۱۳۷۷). "روان شناسی ورزشی". مترجم، اصائلو، پرستو. کشرگر، سارا؛ انتشارات دانشگاه الزهراء ۲۵.
29. Gill, D. (1988). "Gender differences in competitive orientation and sport participation". *Journal Sport Psychology*, 19; PP: 145-159.
30. Bar-On, R. E., & Parker, J. D. (2000). *The handbook of emotional intelligence: Theory, development, assessment, and application at home, school, and in the workplace*: Jossey-Bass. Gardner, H. (2001). *Multiple Intelligences: The Theory in Practice*. Newyork: Basicbook